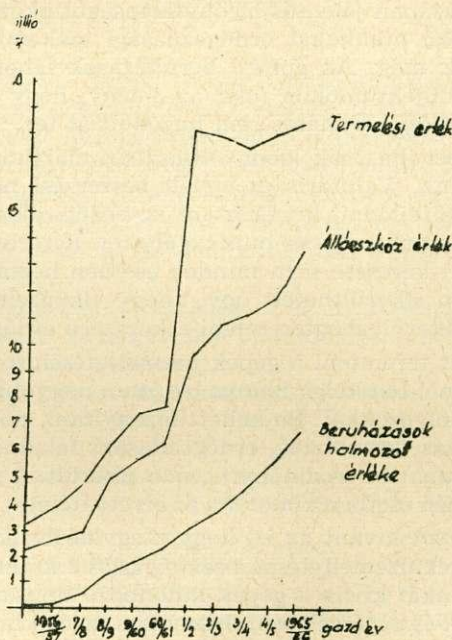

Az állóeszközalakulás néhány kérdéséről

SZILÁGYI JÓZSEF

Tíz év számadatainak ismeretében érdemes vizsgálódást folytatni az állóeszközváltozás kérdésében. A változás nagymérvű. Ennek okait, arányosságát és következményeit elemezve igyekeztem választ találni arra, hogy az állóeszköz-fejlesztés tíz évi befektetései meghozták-e a kívánt gazdasági eredményt és milyen tanulságot rejt magában tíz év tapasztalata a jövőt illetően a Középsomogyi illetve a Délsomogyi Áll. Erdőgazdaság vonatkozásában. A két erdőgazdaságban az elmúlt tíz év alatt az állóeszközállomány változása erősen növekvő irányzatot mutat. Ez több tényezőtől függött, de a növekedést leglényegesebben a beruházások révén üzembehelyezett állóeszközök befolyásolták.

Ha az állóeszközérték felnövekedésének okait vizsgáljuk, végsősoron az ismert részokokon túl — munkaerőhiány, gépesítés bevezetése, fejlettebb termelési módszerek stb. — azt kell mondanunk, hogy az állóeszközök szaporodását a beruházások nagyfokú felfuttatása révén kényszerítőleg a termelési feladat, az előírt termelési érték produkálása írta elő. Emellett nem hanyagolható el a szociális beruházások szükségessége sem.

Hogy milyen mérvű fejlesztés szükséges és arányos, arra akkor kapunk helyes választ, ha a gyarapodást a hozott termelési értékhez viszonyítjuk.

Az ábra adatai és minden közölt adat az 1960/61 gazdasági évig a Középsomogyi, majd az akkor bekövetkezett átszervezés után a Délsomogyi Állami Erdőgazdaság statisztikai és mérlegbeszámolóiból valók (nem foglalják magukban az erdőtelepítés és vadkárelhárító kerítés építésére fordított összegeket).

Az ábra szerint a Középsomogyi Áll. Erdőgazdaság, amelyik akkor közepes feladatokkal rendelkező vállalat volt, a termelési értéket aránylag magas összegű állóeszközállománnyal érte el.

A nagy feladatokat végrehajtó Délsomogyi Áll. Erdőgazdaságban az állóeszközök értéke eleinte több tízmillió forinttal a termelési érték alatt volt, később a beruházások értékével arányosan nőtt. Amíg az első öt évben a termelési érték és az állóeszközök értéke arányosnak volt mondható, addig az elmúlt öt esztendő alatt a termelési érték aránylag egyenletes változásaival ellentétben az állóeszköz növekedés olyan erőteljes, hogy két-három éven belül, ha ezek a tendenciák tovább érvényesülnek, már meghaladná a termelési értéket, ami nem kívánatos. Tehát a beruházások volumenét mérsékelni kell.

A következőkben elemzem, hogy mik voltak a nagy fejlődés következményei. Meg kellett szervezni a beruházások lebonyolításának zavartalan menetét. A megnövekedett saját géppark üzemeltetésének feltételeit biztosítani kellett. Gondoskodnunk kellett az állóeszközök tervszerű fenntartásáról. Az amortizációs terhek viselése mellett a várt és előírt hasznót is évente hozni kellett.

Az építési beruházások zavartalan lebonyolításának előfeltétele volt egy olyan szervezet létrehozása, amelyik saját erőből, házilagos kivitelezést is el tud végezni. Ez eleinte csak kisebb magasépítési feladatok, később főként erdei főtárlóutak építésével nagyobb volumenű mélyépítési munkák elvégzésére is alkalmas szervezetté vált. A mélyépítési munkákat sikerült a lehetőségekhez mérten maximálisan gépesíteni. Az idegen kivitelezők kapacitáshiánya a rendelkezésre álló hitelek felhasználásában jelentős bizonytalanságot okozott, viszont a speciális erdőgazdasági építési munkákat erdőgazdasági szakemberekkel jól, időben, sőt olcsóbban oldottuk meg. Az építési beruházások lebonyolításának sikerét bizonyítja a létrejött objektumokon felül az a tény, hogy tíz év alatt egyetlen házilagosan végzett építési beruházás sem húzódott át tervszerűtlenül.

A gépi és egyéb beruházások lebonyolításában már korántsem voltak ilyen zavartalan lehetőségeink. Valutáris és egyéb beszerzési nehézségek közepette kellett menetközben felfejlődni, kiválasztani az erdőgazdasági munkáknak leginkább megfelelő univerzális erő- és munkagépeket. Kísérletezni, újítani kellett, még akkor is, ha az új keresése nem minden esetben hozta meg a kívánt eredményt. A tipizálás sem sikerülhetett úgy, ahogy elképzeltük. A nehézségektől eltekintve, általában sikerült megteremteni a korszerű erdőgazdasági gépparkot.

Ezután meg kellett teremteni a gépek üzemeltetésének eszmei és tárgyi feltételeit. Eleinte az eszmei feltételek hiánya okozta a nagyobb gondot. Meg kellett szeretetni a gépet a dolgozókkal. Be kellett bizonyítani, hogy a gép hasznos segítőtárs. Ez a bizonyítás üzembiztos, erdőgazdasági feladatokhoz jól illő gépek esetében meglepően hamar és eredménytőzően sikerült. A nem megfelelő gépek felett a gyakorlat minden esetben kimondta az elvető ítéletet.

Eszmei megalapozást kívánt az is, hogy megvalósítsuk a helyesen meghirdetett alapelvet: a gépek üzemeltetését a szakágazatok kezébe kell adni. Komoly, folyamatos eszmei munkát kíván a gépek különböző típusainak megismertetése, műszaki *vezetőkáderek* és gépészek tanfolyamokon való oktatása.

Sikerült rendet teremteni a gépek üzemeltetési mutatóinak egységes statisztikai és könyvelési nyilvántartásaiban is.

A tárgyi feltételek biztosítása rögzös út volt és marad még a jövőre is. Az anyag- és alkatrészellátás, a legmagasabb üzemóraszám elérése, a gépek fedett helyen tárolása, gépészek, közép- és irányítókáderek megtartása, naprakész adminisztráció stb. stb. mind sok tennivalót kíván még. Minél nagyobb a géppark, annál nagyobb veszélyt rejthet bármilyen feltétel tartós hiánya. Súlyos teher-tétellé vált a szaporodó állóeszközök fenntartásának kötelezettsége.

Az ingatlanok karbantartására saját erőből kellett kapacitást biztosítani. Az elaprózódó, szétszórt területen folyó munka, valamint az igen szűkre szabott

felhasználható összeg semmiképp sem kedvezett. A gépek javítására műhelykapacitást és szerelő létszámot kellett bővíteni. Kisebb gépek javítására kiépítettük a körzeti szerelői hálózatot is. A nagygépek javítását a távolságok, a szét-szórtság nehezíti.

A legnyomasztóbb terhet, különösen az elmúlt években, az amortizációs kötelezettségek jelentették (1. kimutatás).

1. kimutatás

Gazd. év	Állóeszközállomány bruttó értéke, millió Ft			Amortizáció összege, millió Ft		
	Ingatlan	Berendezés és jármű	Összesen	Ing.	Berendezés és jármű	Összesen
1960/61	52,1	10,6	62,7	1,1	1,1	2,2
1961/62	82,1	24,8	106,9	1,8	2,6	4,4
1962/63	85,8	32,3	118,1	1,9	3,5	5,4
1963/64	87,0	34,5	121,5	2,0	4,4	6,4
1964/65	91,5	36,1	127,6	2,0	4,7	6,7
1965/66	99,7	36,6	136,3	2,1	5,3	7,4
			Összesen :	10,9	21,6	32,5

Amint az amortizációs összegeket tartalmazó kimutatás bizonyítja, az amortizációs terhet nem az állóeszköz értéke, hanem döntően a fajtája szabja meg. Amíg az ingatlanok 99,7 milliós értéke után a befizetési kötelezettség csak 2,1 millió volt, addig a járművek és berendezések 36,6 milliós összértéke után 5,3 millió Ft-ot kellett befizetnünk. A beruházások felfutása az elmúlt három év alatt éppen a magas kötelezettségekkel járó állóeszközfajták tekintetében kiugró, ami arra figyelmeztet, hogy járművek vonatkozásában fejleszteni csak igen indokolt esetben szabad.

Amint az eddig vázoltakból kivehető volt, az állóeszközök fejlesztése miatt a lebonyolítási, gépüzemi és fenntartási feladatok annyira megnövekedtek, hogy létre kellett hozni a műszaki erdészetet.

A műszaki erdészet feladatait mutatja a 2. kimutatás.

2. kimutatás

Gazd. év	Teljes termelési érték, ezer Ft-ban					
	Saját beruházás	Saját felújítás	Vasút	Gép- üzem	Műhely	Összesen
1956/57	248	300	173	746	661	2 128
1957/58	932	483	227	772	530	2 944
1958/59	2 282	664	269	868	610	4 693
1959/60	1 901	569	362	1 083	748	4 663
1960/61	2 337	820	353	1 393	682	5 585
1961/62	2 746	1 876	578	4 646	1 915	11 761
1962/63	3 662	2 103	549	6 481	3 074	15 869
1963/64	4 996	2 231	530	7 630	3 379	18 766
1964/65	5 468	2 724	671	7 779	3 508	20 150
1965/66	6 037	2 466	628	9 710	3 406	22 608
Tíz év összesen	30 970	14 236	4340	41 108	18 513	109 167

Amint látható, a feladatok összesen tízszeresére növekedtek és egy évben, az elmúlt gazdasági évben 22,6 millió Ft-ot tettek ki. Ugyanakkor egy hagyományos erdészetre átlag 15 milliós termelési érték marad. Ez elgondolkasztó. A műszaki erdészet szakmailag is sokrétű, a feladatok szétszórta jelentkeznek. A fennálló ellátási nehézségek közepette sokszor a leggondosabb szervezés mellett is nehéz minden kíváncsúnak időre eleget tenni.

Ezek után jönne a kérdés: megérte-e, hasznos volt-e a nagy befektetés?

Erre nehéz megnyugtató választ adni, mivel az erdőgazdálkodás annyi tényező és feltétel közrejátszásának függvénye, hogy csak nagy vonalakban lehet bizonyítani. Néhány adat, az utolsó két táblázat mégis bizonyítja, hogy a beruházások felfutása, különösen a Dél-somogyi Állami Erdőgazdaságra vonatkoztatva végső soron hasznos volt.

Gazd. év	Lóállományváltozás		Munkaslétszám adatok	
	leltári pár ló	1 millió Ft termelési érték-re eső leltári pár ló	Fizikai átlagszámlétszám, fő	1 millió termelési érték-re jutó átlagszámlétszám, fő
1956/57	74	1,8	1258	30,56
1960/61	64	0,81	1569	18,78
1961/62	145	0,80	2673	14,75
1962/63	143	0,78	2622	14,32
1963/64	130	0,74	2402	13,70
1964/65	143	0,77	2310	12,45
1965/66	123	0,66	2206	11,85

A termelési értékhez mérten az 1956/57 évi átlagos fizikai létszám és leltári lóállomány $\frac{1}{3}$ -a volt csak szükséges tíz év múlva. Ez jelentős fejlődés és szinte teljes mértékben a beruházások folytán vált lehetővé.

Végül a bizonyítást két számsorral fejezem be.

Gazd. év	Vállalati eredmény	Beruházások
	ezer forintban	
1956/57	-2 726	1 297
1957/58	+1 019	3 081
1958/59	+1 100	7 998
1959/60	+1 017	5 149
1960/61	+4 287	4 832
Öt év összesen	+4 697	22 357
1961/62	+9 900	7 634
1962/63	+7 571	8 106
1963/64	+4 918	7 459
1964/65	+11 047	11 458
1965/66	+9 417	10 955
Öt év összesen	+42 853	45 612

Az üzemi eredmény alakulása azt igazolja, hogy a Középsomogyi Erdőgazdaságban a beruházások révén bekövetkezett állóeszközzaporodás túlzott és aránytalan volt. Az átszervezés utáni időszakban a hozott üzemi eredmény fedezte a

beruházási befektetéseket az összes felsorolt terheken felül. Még kedvezőbb lenne a kép, ha csupán a termelő jellegű beruházásokat vennénk figyelembe, hiszen az elmúlt öt év alatt több, mint 7 millió Ft-ot fordítottunk szociális célra.

Az elmondottakat összevetve a tényszámokból a következő tanulságokat vonhatjuk le az elkövetkezendő időkre:

1. A haszontalan állóeszközöktől meg kell szabadulni.
2. Mérsékelni kell az új és nagy terheket jelentő állóeszközök további beléptetését. Csak komplexen hasznos befektetésekre szabad törekedni. Pl. kiszállítás és szállítás rakodásának gépesítése.
3. Igyekeznünk kell a beruházások megvalósításának költségeit továbbra is lecsorítani. Útépítés vonalán erre lehetőséget adna valamilyen egyszerűbb tervezési rend és további kísérletezések a felépítményszerkezetre vonatkozóan. Gépeknél a teljes, racionális kihasználásban lehet még eredményekre törekedni.
4. Végül ki kell emelni, mint minden holt eszköz hasznosításának első és legfontosabb mozgatóját: az élő, emberi akaratot, tudást és szervezőkészséget. Ezek által válhat az eszköz segítőtárrsá, lendítőerővé, nem kerékkötővé. Ezt a mozgató erőt kell a jövőben még hatékonyabban sorompóba állítani, mert a legtöbb eredményt ez a tényező jelentheti.

И. Силады : О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ИЗМЕНЕНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ.

Анализируя цифровые данные двух лесхозов за 10 лет, один из которых имеет небольших плановые задания, у другой средние большие плановые задания, обнаружили значительное влияние изменения основных средств на результативность. Главные выводы : от бесполезных лашних средств следует освободиться, надо уменьшить поступление основных средств связанных с новыми и большими затратами, надо снизить расходы по осуществлению вложений, важнейшей движущей силой использования всех неживых средств являются знания и организационная способность.

Только такое увеличение основных средств является рентабельным, которое пропорционально росту производительной стоимости.

Szilágyi J. : EINIGE FRAGEN ÜBER DER GRUNDMITTEL.

Aus der Bewertung der Zahlenwerte eines 10jährigen Zeitraumes je eines Staatlichen Forstwirtschaftsbetriebs mit kleinen und mittleren Aufgaben geht hervor, dass die Gestaltung der Grundmittel die Wirtschaftsergebnisse in einer bedeutenden Weise beeinflusst. Die wichtigeren Folgerungen: man soll die unnützen Grundmittel abschaffen — der Einsatz stark belastender neuer Grundmittel soll gemässigt werden — die Realisierungskosten der Investitionen sollen herabgedrückt werden — das Wissen und die Organisierungsfähigkeit sind die wichtigsten Treibkräfte der Nutzbarmachung aller materieller Mittel. Nur die Grundmittelerhöhung ist wirtschaftlich, die mit der Erhöhung des Produktionswertes im Verhältnis steht.

Különböző munkahelyeken végzett darabolás összehasonlító vizsgálata

KUTHY TIMÓT

A fakitermelés munkafolyamatán belül több munkaműveletet különböztünk meg. Ezek közül az egyik legjelentősebb a darabolás, mivel ennek során alakítjuk ki a ledöntött fából a különböző értékű választékokat. A darabolási munka a jelenlegi gyakorlat szerint történhetik: tő mellett, folyamatos, vagy szakaszos munkával; felső, közbenső, vagy alsó rakodón csoportosan, úgynevezett munkapadon; végül nagy teljesítményű, kiépített és gépesített rakodón. Ez utóbbi megoldási mód azonban a megvalósításnak még csak a kezdeti szakaszában van.

A darabolási munkák költségkihatásait vizsgálva megállapítható, hogy a darabolás időtartama és költségei között mindenkor lineáris összefüggés van. Az alkalmazott gép üzemóra-költsége és a vele dolgozók munkaidejének tartama szabja meg a költség-ráfordítást. Ezért a továbbiakban csak az időszükségleteket hasonlítom össze.